

Material för utbildning i Systematiskt säkerhetsarbete för konsumenttjänster

Om att tänka efter–före

Lärarhandledning

Det här utbildningsmaterialet vänder sig till Dig som arbetar med eller kommer att arbeta med konsumenttjänster där det finns anledning att planera för att undvika olyckor och skador bland kunder, gäster och deltagare. Produktsäkerhetslagen kräver att både varor och tjänster som säljs till eller på annat sätt tillhandahålls konsument är säkra. Detta gäller när en fysisk eller juridisk person vid mer än något enstaka tillfälle tillhandahåller tjänster. Det krävs inte att verksamheten är inriktad på vinst.

Säkerhetsarbete inom organiserat friluftsliv syftar till att erbjuda en säker tjänst till konsument samt att bidra till en bra arbetsmiljö för företagare och anställda. Det riktar sig främst till olika typer av utbildningar inom äventyr, vildmark och friluftsliv och skall ge en idé om hur man kan lägga upp det systematiska säkerhetsarbetet inom olika områden inom organiserat friluftsliv.

Den viktigaste delen i det systematiska säkerhetsarbetet är att kunden och anordnaren/genomföraren är trygg och säker under aktiviteten. Den näst viktiga delen är dokumentation och uppföljning. Vid inspektion är dokumentationen den kontrollpunkt som myndigheterna lägger stor vikt vid.

För att skapa en bred säkerhetsutbildning är det lämpligt att kombinera denna med utbildning inom krishantering och mediaträning.

Utgiven av Konsumentverket 2008

Sammanställning och författarskap; Peter Kardin, Centrum för friluftssäkerhet CFFS

Förståelse och språkgranskning; Begriplig PR AB

Illustrationer och bilder; Björn Segelsbo, CFFS

Granskning; Olle Moberg Birka Folkhögskola, Urban Axelsson Campus Åre,

Kicki Eriksson Campus Åre

Senast uppdaterad 2009.01.30

Innehåll

Förslag till kursplan och genomförande	4
Upplägg	5
Ett exempel på hur det kan gå fel	6
Företaget	6
Hur ser det ut på företaget?	7
Beskrivning av händelse	8
Diskussion, baserad på ovanstående händelse	10
1. Reflexion	10
2. Betydelse av lagstiftning	10
3. Diskutera regler för uppförande och deltagande	11
Att systematisera säkerheten	13
Säkerhetspolicy	14
Företagets verksamhet, aktiviteter, personal och ansvarsfördelning	16
Utbildning och kompetens	17
Kommunikation och ansvarsfördelning	19
Uppgifter om deltagarna	21
Utrustning	23
Rutiner	25
Riskanalys	26
Räddningsplan	34
Försäkringar	35
Dokumentation och uppföljning	36
Epilog	37
Bilagor	38

Förslag till kursplan och genomförande

Nedan följer en tänkt tidsplan på ett ungefärligt antal timmar som kursen bör lägga på respektive uppgift. Utöver detta beräknas ca 8 timmar för lärarens förebereelser.

En idé är att arbeta med några moment koncentrerat i 3-4 timmar. Efter ett sådant moment bör återkoppling ske i form av redovisning och diskussion inför gruppen. Redovisningstid finns inte inlagd i kursplanen.

Kursplan

1 tim	Introduktion till ämnet systematiskt säkerhetsarbete Genomgång av Häftiga äventyr och händelsen.
0,5 tim	Lärlarledd diskussion, reflexion över olyckan, hur hade den kunnat undvikas, hur hade den kunnat undvikas
0,5 tim	Genomgång av lagstiftning
0,5 tim	Lärlarledd diskussion, betydelse av lagstiftning
0,5 tim	Genomgång av regler för uppförande och deltagande
0,5 tim	Lärlarledd diskussion, ansvar hos guiden, ansvar hos deltagaren
0,5 tim	Att systematisera säkerhetsarbetet
0,5 tim – 1 tim	Säkerhetspolicy, företagets verksamhet, aktiviteter, personal och ansvarsfördelninglärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 1 och 2
0,5 tim	Utbildning och kompetens, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 3 och 4
0,5 tim	Kommunikation och ansvarsfördelning, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5-1 tim	Uppgift 5, 6 och 7
0,5 tim	Uppgifter om deltagarna, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 8
0,5 tim	Vilken utrustning behövs och hur sköts den, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 9
0,5 tim	Behovet av rutiner, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 10
1,5 tim	Att bedöma en risk och riskanalys, lärlarledd introduktion och diskussion
2,0 tim	Uppgift 11, inklusive redovisning
0,5 tim	Behovet av räddningsplan, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 12
0,5 tim	Försäkringarnas betydelse, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 13
0,5 tim	Behovet av dokumentation och uppföljning, lärlarledd introduktion och diskussion
0,5 tim	Uppgift 14
Summa 17-18 tim	

Upplägg

För att väcka intresse och förståelse för behovet av säkerhetsarbete följer vi företaget ”Häftiga äventyr”. Tanken är att Du som använder detta ska kunna överföra erfarenheter från Häftiga äventyrs aktiviteter och de inhyrda aktiviteterna till egen/utbildningens verksamhet. Eleverna kan då känna igen sig i aktiviteterna och enkelt sätta sig in i problemområdena. Slutprodukten blir början till en säkerhetsplan för företaget och riskanalyser gjorda för respektive aktivitet.

Företaget råkar ut för en tragisk olycka och börjar resonera hur de skall undvika liknande olyckor i verkligheten. Som stöd har de hittat Konsumentverkets folder ”Vägledning till systematiskt säkerhetsarbete” samt Arbetsmiljölagen.

Vi följer deras process genom den olycka som inträffat till dess att de har upprättat en säkerhetsplan och gjort riskanalys för den gällande aktiviteten. Idén är att belysa dels hur säkerhetsprocessen går till, dels hur man kan hantera inhyrda aktiviteter med ansvarsfördelning mellan de olika företagen. Här finns även utrymme att diskutera mjuka frågor som ledarskap, internutbildning mm.

Arbetet inleds med en diskussion kring den inträffade händelsen, vad man kunde gjort för att undvika den mm. Därefter följer tio kapitel som var och en tar upp olika moment i säkerhetsarbetet. Varje kapitel inleds med lärarledd diskussion innan enskild/gruppuppgift påbörjas. Till hjälp för den lärarledda diskussionen finns extra text.

Aktuell lagtext finns på:

www.lagrummet.se

www.konsumentverket.se

www.av.se

www.msbmyndigheten.se

Produktsäkerhetslagen: SFS 2004:451

Arbetsmiljölagen: SFS 1977:1160, information finns också på Arbetsmiljöverkets hemsida, www.av.se

Lagen om skydd mot olyckor: SFS 2003:778

Övrig utrustning förutom underlaget:

- Bladderblock
- Kollegieblock
- Postitlappar

Ett exempel på hur det kan gå fel

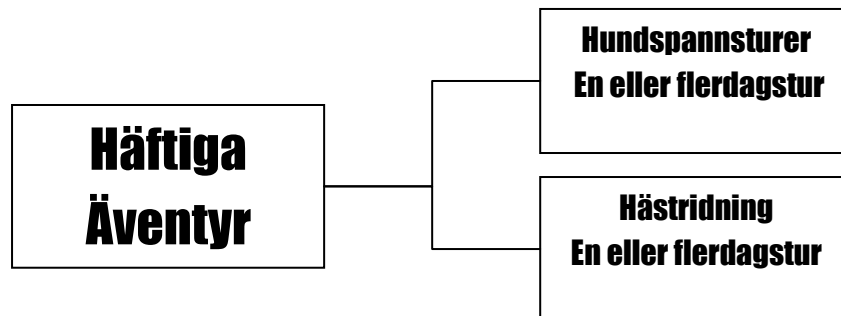
Företaget

Företaget ”Häftiga Äventyr” startades för 6 år sedan av Kalle Karlsson. Företaget har tre egna anställda guider som sköter den dagliga driften. Dessutom hyrs två andra företagare in då det behövs. Företagets främsta media för reklam och bokning är Internet; ”nätets häftigaste äventyrsföretag”. De marknadsför även boende och två ytterligare aktiviteter som hyrs in. Företaget går bra och har en årsomsättning på 1,7 miljoner.

Företaget har fyra aktivitetsområden för att få täckning över året.

Företaget hyr även in två andra aktiviteter från två andra företagare:

Företaget verkar i ett område i södra Lappland där skog möter fjäll. Man har tillgång till en större fäbod och många skogsbilvägar och traktorstigar. Det saknas ett utbyggt ledsystem för vandring sommartid och skidåkning vintertid. Det är ett oskyddat område så det är tillåtet att åka skoter lite som man vill. Mobiltelefon täckningen är god uppe på fjället men sporadisk i skogslandet.

Närmsta ambulansstation är Vouggasjärvi, 10 mil österut. Där finns även en deltidsbrandkår och en närpolisstation.

Fjällräddningen har ingen representant i området och hotellets skidbacke drivs av ett gäng entusiaster varav en som gått pistörutbildning i slutet på 1980 talet.

Hur ser det ut på företaget?

Inom företaget

Kalle Karlsson, 47 år, allt-i-allo men sitter mycket på kontoret. Han har själv aldrig gått någon utbildning utan är självlärd. Kalle har ett något burdust bemötande mot kunderna. Han har tidigare haft skoterföretag som sålt skotrar och ibland genomfört skoterturer. Kalle beslöt att satsa på äventyrsturism då ett av hotellen köptes upp och renoverades för att bli ett attraktivt resmål.

Inge Ingesson, 32 år, är offpistguide och svarar för heliskiing och topptursverksamheten. Han har levt med skidåkning sedan barnsben och har figurerat i flera skidtidningar som en djäv och vågad skidåkare. Inge har nyligen genomfört SLAO:s lavin 1 utbildning.

Harald Haraldsson är yngst i skaran, 18 år, och svarar för skoter och fyrhjulingsverksamheten. Han har slitit ut många variatorremmar och kört skoter sedan han var 10 år. ”De e bär å gaaas” är hans devis.

Knutte Knutsson är åldermannen i företaget med sina 63 år. Han ansvarar för vandringar och snöskoturer samt är STF färdledare sedan många år tillbaka. Knutte lämnar aldrig kontoret utan sin vindsäck i bomull.

Inhyrd verksamhet

Ingrid Ingridsson, 41 år, är egen företagare och har kört hundspann de senaste 5 åren. Hon har nyligen deltagit i världsmästerskapen för hundspann och körde in på 35 plats av 110 startande. Ingrid genomför hundspannsaktiviteter för Häftiga äventyr.

Johanna Johannesson, 35 år, egen företagare som just köpt företaget ”Rid i natt” med mörkerridning med facklor och pannlampor som specialitet. Hon har ridit häst sedan hon lärde sig att gå.

Beskrivning av händelse

Jonas ska snart gifta sig och kamraterna har bestämt sig för att ta med Jonas på ett riktigt grabbäventyr. Det är tiden före midsommar och semestern är inte långt borta. Kamraterna kontaktar Häftiga Äventyr och Hotellet och bokar för en vild helg i fjällmiljö med fyrhjulingssafari, vildmarksmat, yxkastning och mycket annat kul.

Kamratgänget anländer till hotellet, checkar in och håller sin första samling där Jonas spökas ut enligt gängse rutin. Man samlas till middag med dans och mat och rejält med dryck ingår. Peter, som beställt äventyret, kommer överens med Kalle om en starttid för fyrhjulingssafarin i morgon. Tiden sätts till kl 09.30, med samling utanför hotellentrén.

Harald har på morgonen arbetat febrilt tillsammans med Kalle för att få upp 12 fyrhjulingarna till hotellentrén. Kalle tar emot gästerna och välkomnar dem på sitt burdusa sätt till Häftiga Äventyr och dagens fyrhjulingssafari. Kalle berättar målande om körning på några skogsstigar upp till en skogskoja där lunchen skall utspisas. Han berättar även att turen innefattar ett tävlingsmoment, frikörning i ett närliggande grustag och avslutande terrängbana. Deltagarna jublar och genast är tävlingsinstinkten framme.

Harald som ska leda turen går kort igenom reglagen på fyrhjulingen, hur man startar och stannar motorn. Han poängterar att all körning sker på egen risk och att ansvaret för körningen helt ligger på deltagarna. När genomgången är klar så vill två av förarna inte ta på sig hjälm med motiveringen att de har fyrhjulingar hemma och kör utan hjälm. För att inte förstöra den goda stämningen så låter Harald bli att påpeka det dumma i att köra utan hjälm. Harald avslutar med att "de e bär å gaaas" och drar iväg med gänget. Allt går bra och deltagarna kör lugnt och sansat upp till stugan där det vankas lunch. Under lunchen så passar några på att stärka sig med "naturdroppar" och blir genast karskare och börjar trissa upp stämningen mot den kommande tävlingen. Gänget åker sakta ned från stugan längs en fin grusväg. Sakta dras tempot upp och några av förarna som tidigare stärkt sig med "naturdroppar" börjar köra om varandra. Det är nu en ganska upptrissad samling som ansluter till grusgropen och den väntande tävlingen.

Tävlingen går ut på att köra fem varv i en kuperad bana, sex åt gången och på tid. Bäst i varje heat tävlar sedan mot varandra. Vinnaren vinner en flaska mousserande vin så att man kan avsluta på Formel 1-vis. Första gänget åker snabbt iväg när startskottet går. Efter halva heatet så händer det; Den tidigare "stärkta" och hjälmlösa föraren kör ihop med en annan förare och kraschen blir våldsamt. Den hjälmlösa förarens fyrhjulingen voltar två varv och den andra föraren vickar med sin fyrhjuling, kastas av och blir överkörd av en bakomvarande förare som inte hinner stanna. Harald kastar sig på sin fyrhjuling och åker fram till platsen med de två skadade. Han konstaterar snabbt att de blöder från huvudet båda två och ropar till de andra om någon kan första hjälpen. Harald känner sig maktlös; Han har aldrig varit med om någon olycka, ingen täckning på mobiltelefonen, fem kilometer till hotellet och med skadade och uppskakade människor. Han hojtar att "jag drar och fixar hjälp" och åker iväg med fyrhjulingen.

Kalle möter en förtvivlad Harald som talar osammanhängande om att några "kört åt helvete" och att några är skadade. Kalle försöker få mer information men beslutar sig för att ringa ambulans och låter Inge åka med Harald upp till platsen efter att ha plockat på sig av några första förband från väggtavlan. Själv åker Kalle till avtagsvägen där han skall möta upp ambulansen. Inge och Harald kommer fram och försöker så gott de kan förbinda de två skadade, Inge hade ju gjort lumpen för 12 år sedan och fått förstahjälpen-utbildning där. Inge försöker även lugna de andra deltagarna men Peter är upprörd över att en så ung och oerfaren guide får leda sådana här äventyr. Kalle anländer tillsammans med två ambulanser och en räddningsbil efter ca 35 minuter. De två skadade tas om hand av räddningspersonalen, lastas i ambulanserna som åker iväg med blåljus och sirener. Kalle meddelar kort att Harald kommer att leda ner övriga till hotellet där de enklast kan lämna fyrhjulingarna där de tog dem. Kalle frågar Peter vad deltagarna skall göra nu och får till svar att de ska besöka de som är skadade på sjukhuset och att grabbhelgen är slut "och några pengar blir det inte". Kalle ser när gänget drar iväg och funderar snabbt hur han skall bärga de två totalkvaddade splitternya fyrhjulingarna. De kostade ju 100 000 kr styck. Att de inte kan vara mer rädd om lånade prylar muttrar Kalle.

Vid hotellet checkar gänget ut och där meddelar Peter som även är jurist att Kalle kan förbereda sig på en rättslig process. I samma veva som gänget åker så svänger en polisbil in vid entrén och två poliser presenterar att de fått klart för sig att en av förarna som körde var alkoholpåverkad och körde utan hjälm. De vill nu höra Kalle och de som varit inblandade i olyckan. Samtidigt ringer telefonen och en röst presenterar sig som Lena Tidningsson från Dagsposten. Hon vill veta mer om olyckan.....

Kalle funderar på varför alla onda ting skall drabba honom i dag.....

Dagen efter:

Nästa dag träffas alla på jobbet och det är en dyster skara som ögnar igenom morgonens Dagsposten. På framsidan står det: "Äventyrsföretag tillät fyrhjulingsrace i fyllan - Två allvarligt skadade."

Kalle suckar och konstaterar: Kunde vi ha undvikit detta?

Telefonen ringer, Kalle svarar och lämnar fikarummet. Efter en kvart återkommer Kalle och meddelar; det var från Länsstyrelsens handläggare i terrängkörningsfrågor. Vi skulle tydligen ha tillstånd för att köra fyrhjuling i terräng och de överväger en anmälan om brott mot terrängkörningslagen.

Kalle tar ett djupt andetag och säger: Jag tror vi levt på gamla meriter ett bra tag nu och har tagit säkerheten med en nypa salt. Jag tror vi ska sätta oss ner och försöka skapa någon typ av rutin. Jag har hittat igen en folder från Konsumentverket och jag tror vi har en del att göra.

Diskussion, baserad på ovanstående händelse

(Storforum, lärarledd allmän diskussion, intresseväckare, låt alla komma till tals)

1. Reflexion

1. Hur skulle Häftiga Äventyr kunnat undvika denna händelse?
2. Vad är det mest anmärkningsvärda i berättelsen ovan?
3. Vad skulle Häftiga Äventyr behöva göra för att förbättra situationen ovan?

2. Betydelse av lagstiftning

1. Vad händer när man inte följer lagstiftningen?
2. Kan lagstiftningen bli en del av marknadsföringen?

Till läraren

Lagstiftning

Många lever idag i ovetskap om de lagar som gäller vid företagsverksamhet inom friluftsområdet. Många känner att de inte har tillräcklig kunskap om lagarna och hur man tillämpar dem. Det är dock inte bara själva lagstiftningen som styr utan även de förarbeten som lett fram emot lagstiftningen. Nedan presenteras några lagar som företagaren måste ta hänsyn till kopplat till systematisering och riskhantering. Det är en fördel att samordna säkerhetsarbetet eftersom dessa tre lagar har likartade krav på systematiskt säkerhetsarbete.

Produktsäkerhetslagen PSL

Produktsäkerhetslagen gäller för varor och tjänster. Lagen ställer krav på att en konsumenttjänst ska vara säker. En näringsidkare som tillhandahåller en tjänst skall lämna sådan säkerhetsinformation som behövs för att en konsument skall kunna bedöma riskerna med tjänsten och skydda sig mot dessa risker. Farliga tjänster skall rapporteras snarast till tillsynsmyndigheten Konsumentverket eller någon annan myndighet som har tillsynsansvar inom lagområdet.¹

Arbetsmiljölagen AML

Arbetsmiljölagen gäller för personal som är anställd, inkluderat även elever och värnpliktiga. Arbetsmiljölagen ställer krav på att man som företag dokumenterar säkerheten på arbetsplatsen, att personalen tillhandahålls ändamålsenliga skyddskläder, att man arbetar systematiskt med arbetsmiljöarbete mm. En arbetsmiljöolycka eller allvarligt tillbud skall utan försening rapporteras till Arbetsmiljöverket. Arbetsmiljöverket är tillsynsmyndighet.²

Lagen om skydd mot olyckor LSO

Lagen om skydd mot olyckor gäller för alla typer av olyckor. Lagens andra kapitel är inriktat på den enskildes ansvar. Lagen ställer krav på systematiskt brandskyddsarbete för byggnader, anläggningar och den verksamhet som bedrivs där.

Räddningsverket är tillsynsmyndighet tillsammans med bland annat Polisen, Sjöfartsverket mm. Länsstyrelser och kommuner har även de tillsyns- och utredningsansvar.³

¹ SFS 2004:451

² SFS 1977:1160

³ SFS 2003:778

3. Diskutera regler för uppförande och deltagande

1. Begreppet "att delta på egen risk" finns inte i svensk lagstiftning. Diskutera vilka skyldigheter man har som arrangör respektive deltagare!

2. Hur vet man som arrangör att kunden har förstått svårigheten i aktiviteten, vad som krävs av denne och vad som kan hända vid en ev. olycka?

Till läraren

Ansvar hos både arrangör och deltagare

I främst USA är det vanligen förekommande att deltagare i aktiviteter får ett formulär där deltagaren skriver under på att guiden eller eventanordnaren inte kan ställas till svars för om deltagaren skadas eller förolyckas, s.k. friskrivning. Många eventanordnare tror helt felaktigt att man kan göra så i Sverige också. Produktsäkerhetslagen talar i rak motsats till detta och är mycket tydlig i kravet på att tjänster ska vara säkra. Som eventanordnare är man skyldig att meddela deltagarna om de risker som finns och vilka åtgärder man skall vidta för att inte göra sig illa. Anordnaren skall dessutom ha utrustning för att kunna avhjälpa en skada eller rädda någon ur en tillbudssituation.

Anordnaren kan med stöd av lagstiftningen sätta upp regler som följs av deltagaren. Exempelvis tunga fysiska äventyr kan för personer med t.ex. hjärtproblem vara omöjliga att genomföra för denne och anordnaren kan således neka någon att genomföra aktiviteten med hänsyn till hälsan. Anordnaren får således inte undanhålla några säkerhetsmässiga råd och regler. Vid aktiviteter med särskilda risker ska anordnaren begära hälsodeklaration/ upplysning från deltagarna
Exempel:

- Hoppa bungeecord/jump. Bungeerepet har en max last på 100 kilo och en person som väger 120 kilo vill hoppa. Anordnaren beskriver de säkerhetsmässiga arrangemangen och deltagaren undanhåller informationen om sin vikt. Deltagaren hoppar, väl medveten om sin vikt, och slår i marken 65 meter längre ned och avlider. Produktsäkerhetslagen behandlar inte ansvarsfrågor vid olycka. Det krävs att händelsen polisanmäls för att en sådan civilrättslig process ska starta.
- Isvaksbad i samband med bastu. En person med nyopererat hjärta badar bastu under ett vildmarksarrangemang. Personen har uppgett att han är fullt frisk och hoppar ner i vaken med hjärtstopp som följd. Hade anordnaren fått reda på hjärtoperationen i en hälsodeklaration skulle han erbjudit deltagaren ett annat alternativ än att hoppa i vaken.

Anordnaren är skyldig att upplysa om riskerna och deltagarna har en skyldighet att följa de ordningsregler som gäller. Det gäller att vara tydlig och våga säga ifrån som aktivitetsanordnare.⁴ För att försäkra sig om att kunden har förstått det som sägs kan man be kunden läsa igenom en information samt svara på några frågor.

Några exempel från livet, förkortade och avpersonifierade:

- *Ett försäkringsföretag anordnade en forsfärd för ett annat företag. Forsföretaget går noga och vist igenom säkerhetsbestämmelser och poängterar att de i båten måste lyssna på befälhavaren.*

⁴ Emil Westlin, Skadeståndsansvar vid kommersiella friluftstjänster, Umeå universitet.

Företagschefen (FC) följer med i en båt och när forsen börjar visa sitt rätta "jag" så börjar FC att ge direktiv som bröt direkt mot vad befälhavaren sa. FC var så auktoritär att deltagarna började följa hans direktiv i stället för befälhavaren med resultat att båten kapsejsar i en vals och flertalet hamnar i vattnet.

Detta är ett exempel då deltagaren FC bryter mot givna direktiv och utsätter alla i båten för fara. Här kunde deltagaren polisanmäls för att ha brutit mot givna branschregler och framkallat fara för annan.

- Ett företag anordnade glödbäddsvandring för ett IT företag. IT företaget hade beställt detta som ett led i en företagsutveckling där alkohol förekom. Inför glödbäddsvandringen berättades att man var tvungen att vara fokuserad vid genomförandet. Det var en rätt uppsluppen samling som skulle genomföra vandringen. Deltagarna var inte fokuserade och resultatet blev ett 15-tal allvarligt brännskadade deltagare.

Detta exempel visar på att trots att personer skadas allvarligt så låter genomföraren aktiviteten fortgå. På plats saknades lämplig förbandsutrustning och möjlighet att kyla fötterna efter genomförandet.

Här borde aktivitetsanordnaren ha stoppat genomförandet med hänsyn till säkerheten.

2. Är det ok att tillåta att personer deltar i onyktert/drogonyktert tillstånd?

Nej! Säkerheten för deltagarna äventyras och för personalen.

3. Kan jag som aktivitetsledare neka någon att delta? Vågar jag ta den striden?

Ja. Aktivitetsanordnaren har dessutom lagligt stöd, t.ex. trafiklagstiftningen, då en onykter äventyrar säkerheten. Ger man efter så kan det vändas emot dig som anordnare.

4. Om jag nekar någon att delta, hur kan jag hantera situationen?

Några enkla sätt att hantera en sådan situation är att erbjuda denne en extraaktivitet eller om personen är tillfälligt sjuk att upplysa om att denne är välkommen tillbaka senare vid något annat genomförande.

5. Får jag som ledare sätta min säkerhet före någon annans?

Som anordnare måste jag sätta min egen säkerhet främst för att kunna hjälpa och vara ett stöd för andra. Jämför en ytbärgare som räddar en nödställd i vattnet, han sätter sin säkerhet främst för att kunna rädda andra.

Röster från 'Häftiga Äventyr':

"– Nu ska vi reda ut hur det ska gå till här på Häftiga äventyr. Jag har funderat lite och plitit ner några korta tankar. Ring Ingrid och Johanna så de får vara med. Jag tror att de har kloka synpunkter.

Hmm, det kanske är på tiden att jag tar körkort och förarbevis på skoter säger Harald. Dessutom känner jag mig nere för att jag inte kunde hjälpa de som gjorde sig illa, kan vi inte få igång en första hjälpen-kurs?

_ Jovisst svarar Ingrid som kliver in genom dörren. Jag är ju första hjälpen-instruktör inom Lottorna, jag kör gärna en kurs."

Att systematisera säkerheten

Till läraren

De flesta moment är relativt enkla att reda ut och dokumentera i säkerhetsplanen. Det som är svårare är att skapa uppföljning av händelser som påverkar säkerheten såsom brister i utrustning, brister i kommunikationsutrustning mm. Det som är viktigt i kravet på dokumentation är framförallt spårbarhet och möjlighet att följa upp beslut och händelser bakåt i tiden.

Exempel:

En jaktguide följer jägare på fjället. En fågel flyger upp och en jägare svingar vapnet så tokigt att jaktguiden måste ta skydd. Detta upprepas vid några tillfällen men dokumenteras inte. Flera jaktguider har haft samma upplevelse men man har inte delat med sig av sina erfarenheter.

Förslag till åtgärd

Företaget inför ett rapportformulär som fylls i efter varje avslutad jakttag. Här förs händelser upp som inte varit normala såsom; klickande patroner, dålig vapenhantering, väder som överraskar, vådaskott enligt ovan. Nästa dags guide kan läsa hur dagen innan varit och dra erfarenheter inför sitt kommande guidepass.

Företaget kan en gång i veckan/månaden/kvartalet/året gå tillbaka och kontinuerligt införa rutiner som minskar risken att deltagare och guider skadas .

En sådan regel kan vara; Om skyttarna är högerskyttar så skall guiden gå nära skytten och till höger då det är lättare att svinga vänster för en högerskytt än åt höger.

Säkerhetspolicy

Uppgift 1

Syfte:

Eleverna skall få förståelse för vikten av en samlad syn på säkerheten inom ett företag

Mål:

Eleverna skall kunna författa en säkerhetspolicy och applicera denna på ett äventyrsföretag.

Lärrarledd diskussion

Hur bör man hantera företagare som hyrs in i verksamheten för speciella evenemang?

Andra företagare som hyrs in i verksamheten bör betraktas som ”egna guider” och därigenom ställs samma krav på dessa som på de egna anställda guiderna. Inhyrda företag skall alltså vara insatta i huvudföretagets policy, säkerhetsplaner mm och själva aktivt göra riskbedömningar av verksamheten och rapportera detta till det inhyrande företaget. Således blir det samma standard.

Kan man ställa samma krav på säkerheten på inhyrda företagare som på det egna?

Ja! Om företaget marknadsförs under ett annat företag så är det sistnämnda företaget huvudarrangör och har då ansvaret för företagets utbud och verksamhet. Om man inte har insikt i verksamheten så kan man som huvudarrangör delegera säkerhetsansvaret till aktivitetsanordnaren. Det övergripande ansvaret finns dock kvar och som huvudansvarig vill man inte att eventet går åt skogen! Det kostar reklam! Återkoppla nu detta till företagets policy och för in detta i policyn.

Uppgift 1, enskilt eller i grupp
Säkerhetspolicy.

Skriv en säkerhetspolicy för företaget 'Häftiga Äventyr', den skall ta upp sådana delar som stärker guiderna och företaget.

Häftiga äventyrs säkerhetspolicy:

1. Häftiga äventyr skall erbjuda spännande och fartfyllda aktiviteter till fots, skidor, på motorfordon, med hundar och slutligen hästar där säkerheten sätts i fokus.
 2. ...
 3. ...
- Etc....

Exempel på säkerhetspolicy ur Svenska Scoutförbundets 'Säkerhetsdokument':

”Vi skall göra allt för att eliminera riskerna för incidenter och olyckor som kan påverka liv och hälsa hos deltagare och team. Om något ändå händer, skall vi se till att agera på ett rådigt och korrekt sätt för att minimera konsekvenserna av händelsen. Slutligen ska vi dokumentera händelsen så att vi kan lära oss och därmed förhindra att händelsen upprepas. Vi ska sträva efter att alltid förbättra säkerheten.”

Företagets verksamhet, aktiviteter, personal och ansvarsfördelning

Uppgift 2

Syfte:

Eleverna skall förstå betydelsen av att ha verksamheten strukturerad och en tydlig ansvarsfördelning mellan personalen

Mål: Eleverna skall förstå rollfördelningen i verksamheten samt hur betydelsen av samarbete.

Företagets verksamhet

Gör en kort beskrivning av företagets verksamhet samt var företaget bedriver sin verksamhet

Företagets aktiviteter

Beskriv företagets olika aktiviteter

Förteckning över personal och ansvar

Namn	Uppgift i verksamheten	Telefon	Anställd	Ansvar
<i>Lisa</i>	<i>Chef</i>		<i>2004</i>	<i>Verksamhet, personal och ekonomi</i>
<i>Kalle</i>	<i>Guide</i>		<i>2004</i>	<i>Aktivitet xx, utrustning YY</i>

Utbildning och kompetens

Uppgift 3 och 4

Syfte:

Eleverna skall få förståelse för vikten av kompetensutveckling och kompetensbevarande inom ett företag.

Mål:

Eleverna skall kunna genomföra en kompetensinventering vid ett äventyrsföretag

Lärrarledd diskussion

Är det viktigt med egen kompetensutveckling och kompetensbevarande?

Ja, framförallt inom områden där ny kunskap ständigt dyker upp. Ett område är första hjälpen där nya rön ständigt gör att man är tvungen att förnya sina kunskaper kring detta. Ett exempel inom detta område är att hela den akuta sjukvårdssidan för prehospitalt omhändertagande har gått över till L-ABCDE systemet vid omhändertagande. Många äldre utbildningar innehåller fortfarande ABC. Bokstäverna skiljer sig åt och för att kunna prata med ambulans mm är det viktigt att prata samma språk.

Vinner företaget något på välutbildade guider?

Ja, främst så får företaget hela tiden ny kunskap och guiderna känner sig välmotiverade då de har möjlighet till kompetensutveckling. Företaget kan sedermera använda detta i sin marknadsföring och marknadsföra guiderna och framhäva deras professionalitet.

Varför bör man bokföra individernas kompetenser inom företaget? Individerna vet ju själv vad han kan!

Ofta tar man kunskap för givet och ibland kan man ha dolda talanger; som att någon är förstahjälpen-instruktör vid sidan om sitt andra värv. Därför är det viktigt att bokföra all kunskap och sedan vidareutveckla den.

Bör man bara lyfta fram formell "certifierad/auktorerad kunskap" eller bör man även ta med faktisk kunskap?

Både och! En person som genomfört en snabbkurs inom ett ämne saknar erfarenhet medan en person som hela livet arbetat inom ett visst område har stor erfarenhet och kan sätta saker i dess sammanhang

Uppgift 3, enskilt eller i grupp
Kunskapsöversikt.

Gör en översikt av befintlig kunskap inom företaget

Personal				
Kalle				
Inge				
Harald				
Knutte				
Johanna				
Ingrid				

Uppgift 4, enskilt eller i grupp
Utbildningsöversikt.

Gör en utbildningsöversikt över vilken kunskap personalen som arbetar hos Häftiga Äventyr behöver utifrån företagets inriktning och deras egen kunskapsnivå. Ta gärna upp hur länge man kan leva på gamla meriter och att vissa certifieringar, om certifieringar mm.

Exemplifiera med SLAO:s lavinutbildningar som nyligen bytte skepnad, där gamla instruktörer var tvungen att gå utbildningsstegen igen.

Personal	Omgående	År 1	År 2	År 3
Kalle		Första Hjälp		
Inge		Första Hjälp		
Harald	Förrarbevis skoter/fyrhjuling.	Första Hjälp		
Knutte		Första Hjälp		
Johanna		Första Hjälp		
Ingrid				

Kommunikation och ansvarsfördelning

Uppgift 5, 6 och 7

Syfte:

Eleven skall få ökad förståelse för vikten av ett fungerande sambands/kommunikationssystem, ansvarsförhållanden och vikten av fungerande larmrutiner inom företag eller organisation.

Mål:

Eleven skall kunna upprätta en kommunikationstablå, ett avtal mellan huvudanordnare av en aktivitet och slutligen en larmöversikt inom företaget.

Lärlädd diskussion

Kommunikationsmässigt? Hur löser Häftiga Äventyr problematiken med att det inte, fullt ut, finns täckning på det mobila telenätet.

Kommunikationsradioapparater, Westéls WRG/MRG radiotelefon, satellittelefon. Utbyggnad av fast telefoni. Jämför de olika systemen, dess för- och nackdelar, täckning mm.

Om en olycka händer. Vem gör vad och hur ska larmet gå.

Den som är på plats larmar 112, därefter larmas någon annan inom företaget som i sin tur larmar övriga.

Hur bör man hantera företagare som hyrs in i verksamheten för speciella evenemang?

Andra företagare som hyrs in i verksamheten bör betraktas som "egna guider" och därigenom ställs samma krav på dessa som på de egna anställda guiderna. Inhyrda företag skall alltså vara en del i organisationen och ansvarsfördelningen.

Uppgift 5, enskilt eller i grupp

Kommunikationstablå.

Gör en tablå med företagets telefonnummer och kommunikationsutrustning för respektive event.

Personal	Telefon: mobil	Telefon Hem	Vandring	Klättring	Offpist	Hund	Häst
Kalle	070-	09xx-	Komradio				
Inge							
Harald							
Knutte							
Johanna							
Ingrid							

Uppgift 6, enskilt eller i grupp

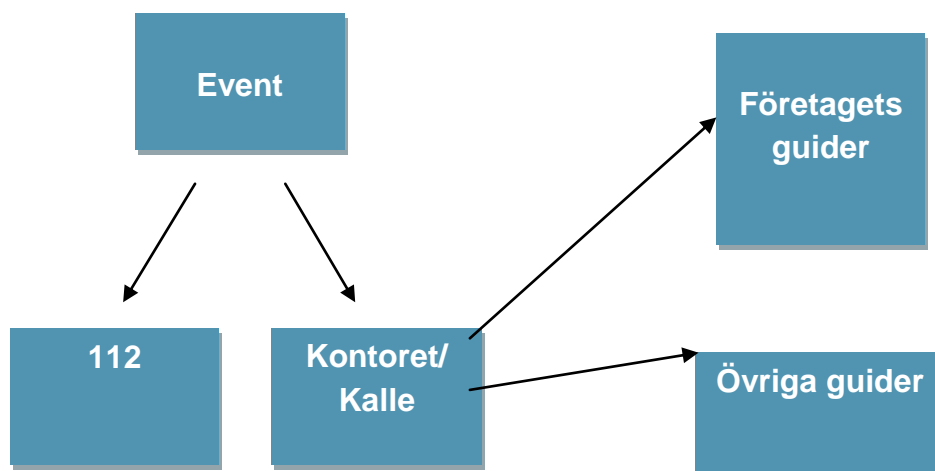
Avtal underleverantörer.

Dela in i grupper och skriv ett avtal mellan Häftiga äventyr och de två underleverantörerna. Lyft fram ansvarsfördelning och leveransåtaganden mm. Redovisa i storforum. Diskutera!

Uppgift 7, enskilt eller i grupp

Larmöversikt.

Gör en larmöversikt hur man larmar om det händer något inom företaget. Den bör ha två olika alternativvägar om någon inte skulle svara på anrop.

Uppgifter om deltagarna

Uppgift 8

Syfte:

Eleven skall få förståelse för betydelsen av att ha

- namn, adress samt eventuella personnummer på deltagare
- uppgifter om anhöriga
- hälsouppgift på deltagare

Mål:

Eleven skall kunna upprätta ett informationskort på deltagare

Lärrledd diskussion

Hur hanterar man en deltagare som förlorar medvetandet? Det behöver inte vara en olycka som är orsaken till medvetslöshet, det kan lika gärna vara deltagarens egna förutsättningar som påverkade situationen.

För att upprätthålla kontakt, eller i värsta fall försöka få kontakt, med en skadad eller sjuk person är det vanligt att ständigt säga personens namn och att även fråga efter personnummer.

Vid en dödsolycka i samband med en utbildning i glaciärkunskap kände ledaren inte till deltagarens fullständiga namn och inte heller namn på anhöriga. Detta ledde till att det dröjde alltför många timmar innan anhörig nåddes av dödsbudet. Så får inte ske!

Att avgöra om en deltagare kan delta eller ej

Många aktiviteter kräver god fysisk förmåga. För att kunna avgöra om deltagarens hälsa och kondition är tillräcklig för aktiviteten kan ledaren ha behov av att känna till deltagarens hälsotillstånd och medicinering. En sjukdom, t ex. diabetes eller högt blodtryck behöver inte innebära att en deltagare inte kan delta i aktiviteten, däremot kan aktiviteten behöva anpassas till deltagarens behov. Det kan handla om att ta det lite lugnare, att ta regelbundna pauser för att äta och dricka samt för återhämtning.

Det är viktigt att övriga deltagare i gruppen får veta vilka signaler som t ex. den diabetessjuka sänder ut då blodsockerhalten blir för låg eller hög. Ledaren behöver också veta vilka åtgärder som ska vidtas om deltagaren inte kan åtgärda dem själv.

Likaså kan den utrustning som används vara anpassad till deltagares vikt. Se tidigare exempel under avsnitt "Ansvar hos både arrangör och deltagare"

Uppgift 8, enskilt eller i grupp

Deltagarkort

Eleven ska upprätta ett deltagarkort med frågor som är anpassade till aktiviteten.

Namn	
Adress	
Personnummer	
Hälsotillstånd mm	
Medicinering	

Utrustning

Uppgift 9

Syfte:

Eleven skall förstå behovet av rätt utrustning vid rätt tillfälle och att utrustningen uppfyller gällande krav och att den sköts.

Mål:

Eleven skall kunna upprätta kravlista på utrustning samt kunna föra lämplig dokumentation över dess skötsel.

Lärrarledd diskussion

Rätt utrustning är A och O för att kunna genomföra en aktivitet. Det gäller både säkerhetsutrustning och räddningsutrustning.

Vilken utrustning ska deltagaren ha?

Många gånger ställs det krav på deltagarens utrustning, alltifrån skor till regnkläder men också enkel sjukvårdsutrustning, redskap och verktyg.

Vilken utrustning står aktiviteten för? Hur ska den skötas?

Om aktiviteten kräver skyddsutrustning ska den vara CE-märkt. Utrustning som hyrs eller lånas ut måste besiktigas och granskas regelbundet.

Den kan behöva servas och lagas. Det kan finnas utrustning som är så känslig att den behöver bytas ut i stället för att lagas. Viss typ av utrustning är datumstämplad.

Hur vet man att det är rätt utrustning till deltagaren?

Vikten hos deltagaren kan ha betydelse för val av utrustning, t ex. rep vid bungyjump, selar vid klättring eller flytvästar.

Vilken räddningsutrustning krävs för aktiviteten?

Som aktivitetsledare måste du vara förberedd på vad som kan hända och vilken utrustning som krävs både för att rädda och för att minska konsekvenserna av en skada.

Diskutera hur man kan lägga upp system för kontroll av utrustning mm så att gammal och sliten materiel fasas ut och i sig inte utgör någon riskkälla.

Uppgift 9, enskilt eller i grupp

Att upprätta kravlista på utrustning för aktiviteten samt en loggbok över utrustningens användning

Aktivitet	Privat utrustning	Utrustning 1	Besiktigad etc	Utrustning 2	Besiktigad etc

Rutiner

Uppgift 10

Syfte:

Eleven skall förstå att bra rutiner minskar riskerna.

Mål:

Eleven skall kunna formulera några exempel på rutiner som höjer säkerheten i verksamheten.

Att ha nedskrivna rutiner är ett sätt för att veta att man inte har glömt något. Det gäller att ta hand om och introducera nyanställda likaväl som information till kunden.

Rutiner för skötsel av utrustning underlättar när man ska inventera och fundera över underhåll, lagning, nyinköp osv.

Som stöd för att komma ihåg alla moment kan checklistor vara bra att följa.

Uppgift 10, enskilt eller i grupp

Skriv ner rutiner för information och introduktion av kund.

Skriv ner rutiner för skötsel av utrustning.

Risikanalyt

Uppgift 11

Syfte:

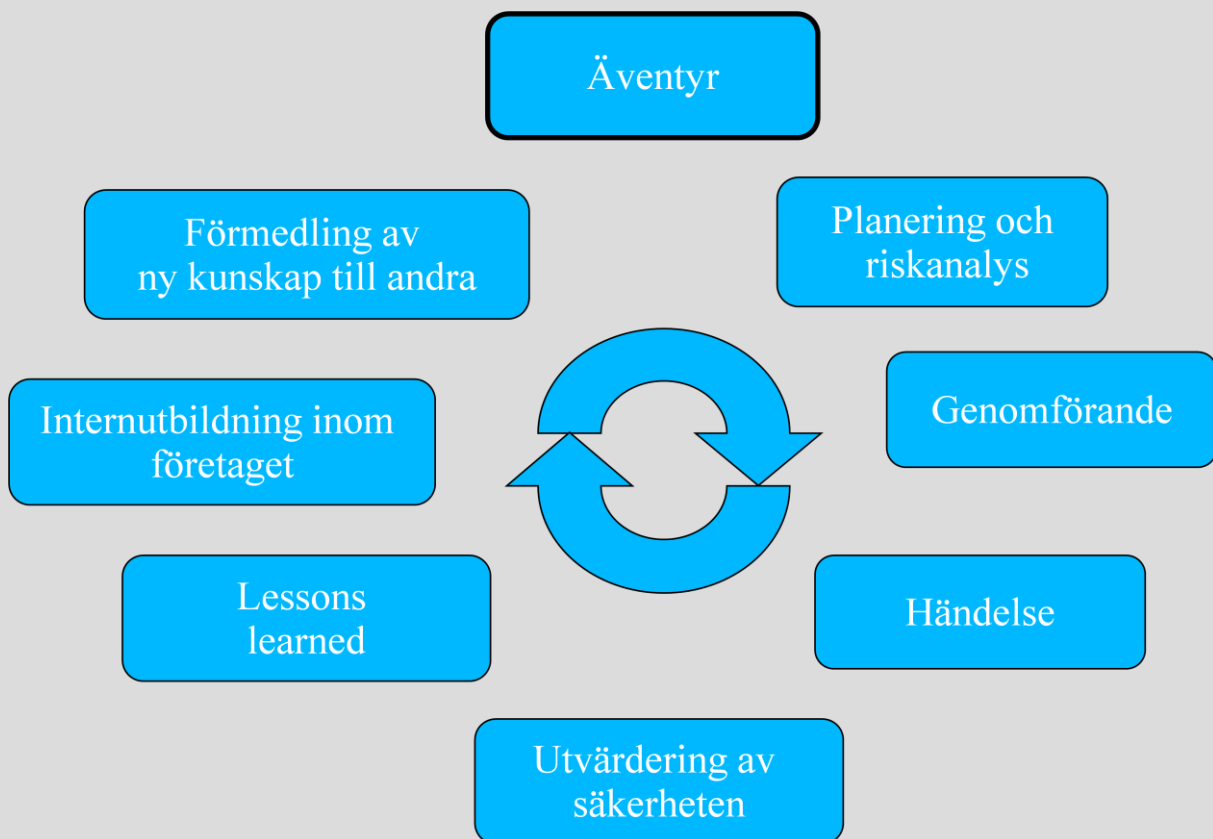
Eleven skall med hjälp av instrumentet risikanalys minska tillbuds och olycksriskerna inom ett aktivitetsföretag eller organisation. Dessutom syftar risikanalysarbetet till att mentalt förbereda aktivitetsledaren på att det kan inträffa någon oförutsedd händelse.

Mål:

Eleven skall kunna genomföra en risikanalys inom eget aktivitetsområde och analysera säkerheten före, under och efter en aktivitets genomförande.

Säkerhetscykel

Till läraren

Säkerhetscykel för en verksamhet

Säkerhetsarbetet är ständigt pågående. En verksamhet planeras och riskvärderas. I samband med aktiviteten händer det så gott som alltid något. Händelsen utvärderas; varför hände det, vad gjorde vi bra respektive dåligt, kunde vi undvika att det hände? Vi lär oss av

erfarenheterna, vidtar åtgärder och informerar/utbildar varandra och även delar med oss av kunskaperna till andra utövare. Att bedöma en risk.

Vad är en risk? En risk är resultatet av sannolikheten för att något oönskat inträffar och konsekvensen av det som inträffar.

Nedan följer tre exempel av olika typer av risker:

- 1) Sannolikheten för ett skavsår är stor men konsekvensen är liten. Det är dock angeläget att förebygga så att skavsår inte uppstår. Det görs enklast genom att 'tejpa'. Likaså är det inte svårt att hantera ett skavsår – förutsatt att man har plåster o dyl. till hands.
- 2) Sannolikheten för ett yxhugg är liten men konsekvensen svår. Det går att minska sannolikheten för att en olycka ska inträffa genom information och utbildning, regler för hur man hanterar en yxa mm. Konsekvenserna är i regel så svåra att de kräver läkarvård. Genom bra kunskap i första hjälpen och bra sjukvårdsutrustning kan konsekvenserna lindras i väntan på professionell hjälp.
- 3) För en företagare som arbetar med sportfisketurism i Lappland, kan ett flygplanshaveri bli ödesdigert även om det kanske inte innebär personskador men väl materielskador. Att bli strandsatta på en fjällsluttning i blöta kläder och utan utrustning i slutet på augusti kan i sig utgöra en mängd risker.

Definitioner:

Riskobjekt/fara: Ett föremål som kan

- 1) utlösa en olycka, t ex, en hal bro, en gren, vattendrag, leriga stigar,
- 2) orsaka en skada, t ex. kniv, ett utskjutande vasst föremål, en sten

Tillbud/händelse är det som utvecklas till en olycka: att halka, att falla, att skära sig, att bränna sig.

Skada: konsekvensen av olyckan, t ex. benbrott, skallskada, avskuren sena, brännskada.

Risk = sannolikhet X konsekvens

Riskuppskattning: risken uttryckt i kvantitativa termer, t ex. siffror på en skala, eller i ord, t ex: låg, medel eller hög.

Riskvärdering: att avgöra om risken är acceptabel som också innebär att ta hänsyn till hur många som exponeras för risken samt fördelar eller nytta med aktiviteten. I riskvärderingen ingår också ett ställningstagande till hur risken har uppskattats.

Risk management eller riskhantering: Risken bedöms och värderas. Därefter föreslås olika åtgärder för att minska risken. En ny riskanalys och bedömning görs samt hur man kan hantera de konsekvenser som kan uppstå och man tar ställning till om risken kan accepteras.

Att hantera risken innebär t ex. att ha gjort upp ansvars- och larmlistor att ha gjort en räddningsplan så man vet var ambulans eller helikopter kan hämta en skadad, att man vet vem som ska följa med den skadade och vem som ska stanna kvar med gruppen,

Det förebyggande arbete kan delas upp i olika steg:

- förebygga att olyckan inträffar
- minimera konsekvenserna

Att minska konsekvenserna kan ske i två steg:

- förebygga så att skadorna inte blir så allvarliga
- åtgärda uppkommen skada så att det inte blir värre.

För att beskriva detta se nedan exempel:

För att minska konsekvenserna av en bilrock kan man:

1. förebygga, t ex genom att använda säkerhetsbälte
2. lindra, t ex. genom bra omhändertagande och goda kunskaper i första hjälpen.

För att minska konsekvenserna av en kärnkraftsolycka kan man:

1. förebygga; genom att låta ett ev. radioaktivt utsläpp silas genom ett stenfilter – de radioaktiva partiklarna fastnar på den stora stenytan i filtret
2. lindra; befolkningen runt kärnkraftverket uppmanas att ta jodtabletter

Sammanfattning

Vid planering är det alltid den som genomför en aktivitet som genomför analysen av en risk. Detta för att denne mentalt skall förbereda sig att det kan inträffa ett tillbud eller olycka. Som grund kan företagets personal genomföra översiktliga riskanalyser på företagets aktiviteter men inför varje aktivitet måste guiden/genomföraren uppdatera riskanalysen kopplat till rådande grundfaktorer⁵. Det är även viktigt att alla inom företaget uppdateras med jämna mellanrum om de risker som identifierats vid de olika aktiviteterna. Vissa risker upptäcks inte förrän man genomför aktiviteten och det är då viktigt att implementera dessa ”nyupptäckta risker/ lessons learned” senast i samband med att säkerheten utvärderas efter genomförd aktivitet.

⁵ Se bilaga 5 Faktorer vid bedömning av risk

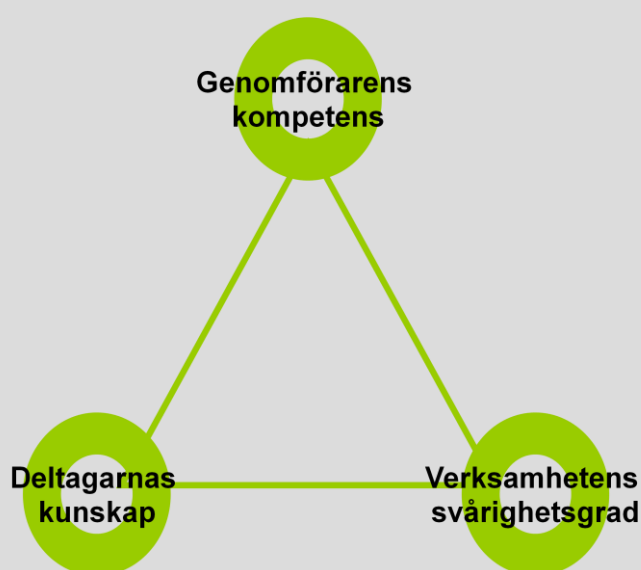
Risikanalyt

Risikanalyt innehåller följande delar:

Verksamheten indelade i moment

Bedömning av helheten kring deltagarna, genomföraren och aktiviteten. Den s.k. verksamhetstriangeln;

Verksamhetstriangeln

En bedömning av genomförarens kompetens för aktuell aktivitet, dvs. vilken kunskap (erfarenhet, formell och informell utbildning) har genomföraren för att genomföra detta. Har inte genomföraren tillräcklig kunskap vidtas följande; Guide motsv. med rätt kompetens tas in utifrån eller så planeras verksamheten om.

En bedömning om kunskapen hos deltagarna om aktuell aktivitet! Är det första gången som deltagarna genomför aktiviteten eller har deltagarna genomfört liknande förut? Hänsyn måste tas till vad de klarar. Är aktiviteten för svår ökar risken för skador markant.

En bedömning av verksamhetens svårighetsgrad utifrån aktivitet, terräng, väder, materielbeskaffenhet mm.

En sammanvägd bedömning kring de tre ovanstående parametrarna. Här pratar man att det skall föreligga balans mellan triangelns "hörn" för att kunna genomföra verksamheten.

Analys av risker kopplat till den aktuella aktiviteten.

Riskanalysen påbörjas med en riskinventering på aktuell verksamhet.

Här skall deltagarna "brainstorma" fram så många riskkällor, tillbud/olyckor och konsekvenser som möjligt. Görs med fördel på Post it eller motsvarande och en ledig vägg. Sortera riskkällor och lika lappar sätts ihop.

Identifiera vilka risker man kan finna i de olika momenten.

Varje identifierad risk följs av en förebyggande åtgärd, dels för att förebygga att olyckan itne händer och dels för att minska konsekvenserna. Förmågan att hantera en olycka är också en viktig del i det förebyggande arbetet. En bra räddningsplan kan göra att konsekvenserna kan begränsas. Vilka åtgärder som vidtas får bedömas för varje aktivitet individuellt. Denna nedtecknas.

Exempel från "Häftiga äventyr"

Förebyggande åtgärder:

- *Gemensam genomgång av reglage och körsätt på fyrhjulingen innan*
- *Instruera deltagarna att skära ifrån sig och ta ut ett säkerhetsavstånd mellan varje man*
- *Obligatoriskt med hjälm*
- *Inget tävlingsåkande*
- *Håll avstånd*
- *bra räddningsutrustning, t ex. bår att sätta fast på släp till en fyrhjuling*
- *sjukvårdsutrustning*

Förslag till åtgärdsplan samt en ny riskuppskattning

Gör en ny riskuppskattning efter vidtagna åtgärder och en bedömning av hur en olycka kan hanteras. Ta ställning till om risken är godtagbar.

Säkerhetsbestämmelser

Ta fram säkerhetsbestämmelser för aktiviteten. Säkerhetsbestämmelserna för aktiviteten ingår i den säkerhetsinformation som delges deltagarna innan aktiviteten påbörjas. Här är det bara att titta på de förebyggande åtgärderna och författa säkerhetsbestämmelserna utifrån dessa⁶.

Genomföraren är skyldig att delge vad som är farligt, hur dessa faror undviks och vilka bestämmelser som i övrigt gäller.

⁶ Produktsäkerhetslagen

Nedan följer ett exempel på hur man kan strukturera arbetet med riskanalysen.

1) Börja med att strukturera riskobjekt/fara, vad som kan hända samt konsekvensen. Sannolikhet och allvarlighet graderas på en skala 1-5. Dessa två faktorer multipliceras och en faktor för riskuppskattning erhålls.

2) När man har gått igenom alla kända riskobjekt/faror i sin verksamhet gör man en åtgärdsplan för att minska de olika riskerna. Ju högre faktor för riskuppskattning desto viktigare är det att man vidtar åtgärder för att minska risken.

3) Utifrån vidtagna åtgärder för att minska risken görs en bedömning av förmågan att hantera en olycka.

Efter vidtagna åtgärder i kombination med förmåga att hantera görs en ny sannolikhets- och allvarlighetsuppskattning. De vidtagna åtgärderna bör ha minskat faktorn för riskuppskattning.

4) Företaget och guiden gör en bedömning av om risken kan anses godtagbar för denna typ av verksamheter. Det är bra om det går att göra en jämförelse med andra företag inom branschen. Det allra bästa är om det finns en branschorganisation där man tillsammans ständigt för en dialog om godtagbara risker inom den branschföreträdda verksamheten.

Exempel: Vandring med vadning

Nr	Riskobjekt/fara	Oönskad händelse	Skada	S	K	Risk	Åtgärd för att minska sannolikhet för olycka	Åtgärd för att minska skada/Möjlighet att hantera olycka/skada	S	K	Risk
0	Ej ingångna skor	Skavsår	Blöder	4	1	4	Förebygga med tejp	Rengöring och plåster	2	1	2
1a	Vattendrag	Fall i vatten	Nedkylning	2	4	8	Gmg av vadning. Kontroll av vadstället. Använda vandringstav eller ledlina.	Ryggsäck och utrustning lossad, Torra kläder, vindsäck. Snabbt ombyte. Varm Söt dryck.	1	2	2
1b		Dras med av vattnet. Slå i sten eller träd	Bryta ben eller arm, skada på rygg och huvud. Drunkning	2 2	4 5	8 10	Kastlina och fånglina nedströms	Förbandssats Första hjälpen. Omhändertagande enligt L-ABCDE Skydd mot avkylning. Ben, huvud, ryggskada = Larmning 112	1 1	2 3	2 3

S= Sannolikhet, K= Konsekvens, Risk= Riskuppfattning, dvs resultatet av S x K

Sannolikheten för fall i vattnet med nedkylning uppskattas till 2 och Konsekvensen uppskattas till 4. För att minska sannolikheten för att falla i vattnet kan olika typer av åtgärder vidtas; gå igenom hur vadning skall utföras, kontrollera vadstället och använda vandringsstav eller ledlina. För att minska konsekvensen eller hantera skadan ska ryggsäck och utrustning vara lossad så man kan lätt lösgöra sig, möjlighet finnas till snabbt vindskyddat ombyte och möjlighet till att kunna dricka något varmt och sött finnas. Vid större skador, t ex. benbrott måste förmågan att rädda den skadade/få den skadade under vård invägas i riskbedömningen. Rekommendationen är att en allvarligt skadad person skall kunna vara under vård av sjuksköterska (läs ambulans) inom 30 minuter från skadetillfället.

**Uppgift 11, enskilt eller i grupp;
Riskanalys och riskvärdering.**

Gör en riskanalys över Häftiga Äventyrs upplevelser. Dela in eleverna i flera grupper, en grupp = en aktivitet. Låt eleverna göra en presentation av respektive aktivitet. Låt övriga komma med kommentarer, tillägg mm. Efterdiskussionen är en mycket viktig del i utbildningen .

Räddningsplan

Uppgift 12

Syfte:

Uppgiften syftar till att få förståelse för vikten av att ha en genomtänkt räddningsplan

Mål:

Eleven skall kunna upprätta en räddningsplan

Lärrledd diskussion

Att i ett skarpt läge både hantera den som skadat sig eller blivit sjuk och fundera ut hur räddningsarbetet ska bäst gå till är ingen bra situation. En bra början på en räddningsplan är:

- a) ansvarsfördelning; vem gör vad, när och varför*
- b) larmlista och kommunikation, se tidigare kapitel*
- c) vem är sjukvårdskunnig*
- d) vilken sjukvårdsutrustning behövs*
- e) vilken räddningsutrustning behövs*
- f) vilken back-up finns hemma*
- g) vem/vilka följer med kunden och vem/vilka stannar kvar med gruppen*
- h) ska t ex. en bår bäras långt kanske det behövs 4 bärare*
- i) vilken rutt väljer vi med hänsyn till räddningsvägar*
- j) var finns det möjlighet för räddningshelikopter eller bil att hämta?*

Uppgift 12, enskilt eller i grupp,

Upprätta en räddningsplan för den aktuella aktiviteten.

Försäkringar

Uppgift 13

Syfte:

Syftet är att få förståelse för försäkringarnas betydelse och roll i dels säkerhetsarbetet och dels företaget.

Mål:

Eleven skall föreslå försäkringar för sin verksamhet samt vilka försäkringar det är lämpligt att kunden har.

Lärrarledd diskussion

Behöver jag försäkra mig och mitt företag, Vilka försäkringar behöver jag?

Ja du behöver försäkra ditt företag. Du behöver en ansvarsförsäkring och olycksfalls/sjukvårdsförsäkringar för personalen vid företaget. Företagets inventarier behöver sakförsäkras, annars kan stora värden försvinna exempelvis vid stöld.

Uppgift 13

Eleven skall nu göra en förteckning på de försäkringar som företaget behöver och sådana som det är lämpligt att kunden har.

Till läraren

Försäkringar – ett komplement till säkerhetsarbetet

Försäkringsskyddet syftar till att skydda både kunder och personal men även företaget från höga kostnader i samband med olyckor och tillbud.

En normal försäkringsbild över ett företag är motorfordonsförsäkringar med egendomsskydd för egendom som förvaras i företaget, motorfordon, försäkringar mot inbrott, vatten, brand i företagens lokaler, sjukvårdsförsäkring för företagens personal samt rättegångs och ansvarsförsäkring för företagens verksamhet.

I huvudsak gäller följande:

- Motorfordonsförsäkringen täcker höga kostnader kopplat till sönderkörda fordon, haverier mm. Här bör man även lägga till ett egendomsskydd för egendom som förvaras i fordonet; tält, klätterutrustning, hjälmar, flytvästar, säkerhetsutrustning mm.
- Försäkringar mot inbrott, vatten, brand i företagens lokaler kan bäst jämföras med en hemförsäkring. Försäkringen täcker höga kostnader vid inbrott, vattenskador (kontrollera vad som gäller vid höga vattenstånd) och brand i företagens lokaler.
- Sjukvårdsförsäkringen säkerställer så att företagens personal snabbt kommer under vård under specialister. Det innebär att den skadades sjukdomstid minskas och personen snabbare kommer tillbaka till företaget.
- Ansvarsförsäkringen ger rättshjälp och stöd under en rättsprocess kopplat till skadestånd och skadeståndsskyldighet. Försäkringen täcker oftast även kostnader för eventuellt skadestånd som skall utbetalas.
- Rättsskyddsförsäkring ger stöd för rättegångs och advokatkostnader vid rättegång

Dokumentation och uppföljning

Uppgift 14

Syfte:

Uppgiften syftar till att få förståelse för vikten av att dokumentera och följa upp säkerheten inom sitt område.

Mål:

Eleven skall skapa sin egen säkerhetspärm eller mapp där allt material från denna kurs samlas. Eleven får således något att falla tillbaka på när aktiviteter planeras.

Lärlädd diskussion

Diskutera fritt hur man kan lägga upp olika system för rapportering av olyckor och tillbud inom företaget.

Om företaget får klart för sig att en tjänst man erbjuder är farlig – t.ex. genom att en allvarigare olycka har inträffat – är man skyldig att meddela detta Konsumentverket eller annan tillsynsmyndighet. Då ska man tala om vilka åtgärder man vidtagit för att förebygga ytterligare skador. Underrättelseblankett finns på www.konsumentverket.se.

Diskutera kring checklistor. Bra kontra dåligt.

Bygg upp Häftiga Äventyrs checklista för Olycka/tillbud.

Uppgift 14, enskilt eller i grupp.

Varje elev skall nu skapa sin egen säkerhetspärm med allt som är producerat under kursens gång.

Epilog

Hur gick det för vårt företag Häftiga Äventyr?

En månad efter händelsen hade följande hänt. En polisutredning hade startats kopplat till bland annat olovlig körning, rattfylleri mm. Polisen hade hämtat alla pärmar som hade med företaget att göra och gick nu igenom dem. "Häftiga äventyr" anmäldes för brott mot terrängkörningslagen och dömdes till böter.

Försäkringsbolaget höjde försäkringspremien och självriskan men stod för reparationskostnaderna på de båda fyrhjulingarna.

De båda skadade fick ligga i sjuksäng i tre månader för att återställas helt. Deras försäkringsbolag ville inledningsvis inte betala ut ersättning då denna typ av aktivitet föll utanför normalt leverne.

Efter många påtryckningar och en vända hos inkasso och hos advokat fick Häftiga Äventyr sina pengar. I och med att pressen hade blåst upp händelsen så avstannade all försäljning av äventyr i området, inte bara häftiga äventyr utan även två andra aktörer i området drabbades av detta, vilket i sin tur ledde till osämja mellan företagen och att häftiga äventyr tvingades säga upp två medarbetare pga. arbetsbrist.

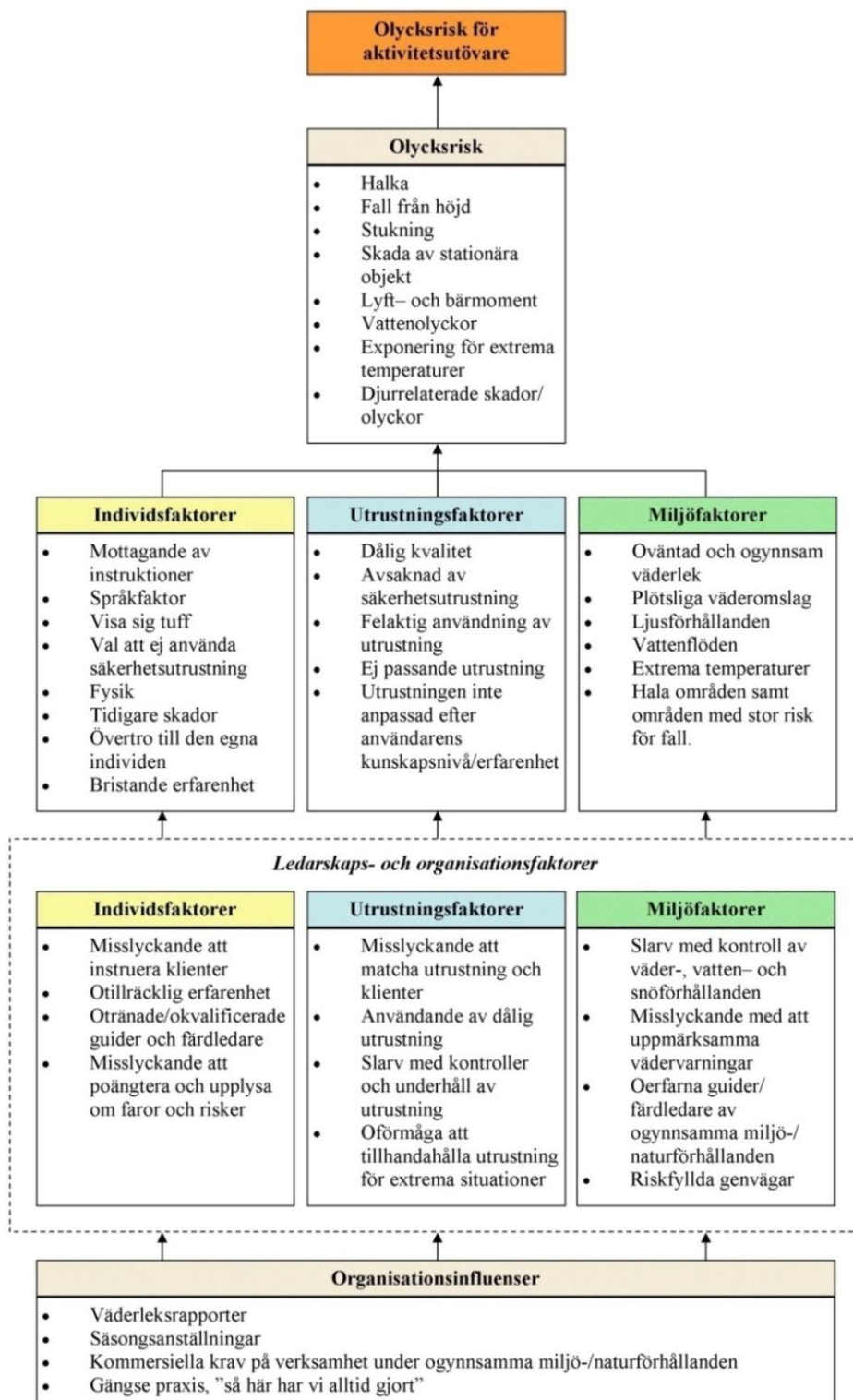
Arbetsmiljöverket hade gjort en inspektion och hade en hel del att säga om arbetsmiljön och utrustningen på företaget.

Två år efter händelsen så hade företaget tagit nu fart, nu med nyutbildad personal, säkerhetsplan för företaget och riskanalyser för alla aktiviteter. Efter ansökan till Länsstyrelsen beviljades en dispens för terrängkörning under förutsättning att körningen genomfördes på egen mark i organiserad form med utbildad guide samt att grusgropen godkändes som motorbana av kommunen då den var inhägnad.

Häftiga Äventyr hade av den lokala turismföreningen utsetts som det trevligaste och säkraste företaget i området. Harald dömdes för olovlig körning då han saknat körkort och förarbevis för terränghjuling/skoter. En av de skadade hade 1 promille i blodet och dömdes för rattfylleri och framkallande av skada för annan.

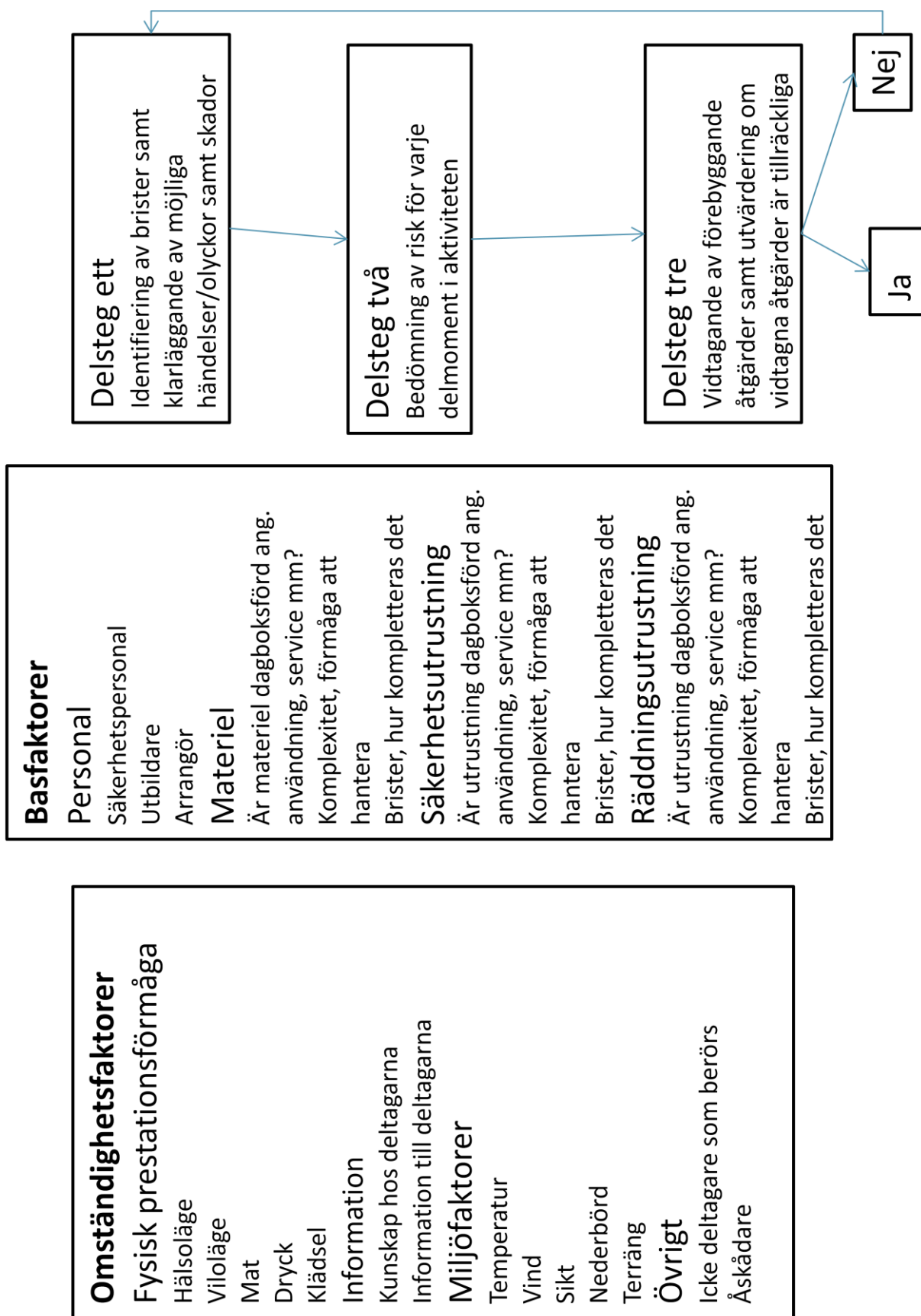
Bilagor

Bilaga 1. Riskmanagement

Källa: Efter T.A.Bentley (2000.2001) New Zealand, Omarbetning och översättning till svenska CFFS

Bilaga 2. Faktorer vid bedömning av risk

Bilaga 3 Hänvisnings och fördjupningslitteratur:

Säk I G; Säkerhetsinstruktion för Försvarmakten, Gemensam del, Försvarmakten

Olyckor i siffror, En rapport om olycksutvecklingen i Sverige; NCO /SRV

10 åtgärdsstrategier tolkning Haddon, NCO/SRV

Temaveiledning i risikoanalyse for risikofylte forbrukertjenster. DSB Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Culpaansvar vid kommersiella friluftstjänster; Emil Westlin, Juridiska institutionen Umeå universitet.

Vågspel i Eldoradot, riskuppfattning hos turister i de svenska vinterfjällen; Martin Argonius och Marcus Jernström, Institutionen för samhällsvetenskap Mittuniversitetet.

Ansvars och säkerhetsfrågor vid kommersiell guidning och kursverksamhet i alpin miljö; Fredrik Sarman Juridicum Stockholms universitet.

Managing risk in adventure tourism operations in New Zealand: a review of the legal case history and potential for litigation; Marie Calland och Stephen J. Page, Southern institute of technology, Southland , New Zealand.

Accidents in the New Zealand adventure tourism industry; T.A. Bentley, S.J. Page och I.S. Laird

Off-piste skiers' riskperception and the effects on behaviour and risk management; Christian Björk, Lunds Universitet

Adventure Activity Standards Horse Trail Riding, Adventure Activity Standards (AAS), AAS steering committee; Victoria, New Zealand